

Correctievoorschrift VWO

2017

tijdvak 2

filosofie

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VO.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit VO van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het bij de toets behorende correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden met inachtneming van het correctievoorschrift toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een onvolkomenheid bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk nadat de onvolkomenheid is vastgesteld via Examenblad.nl verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

NB

Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.

Een onvolkomenheid kan ook op een tijdstip geconstateerd worden dat een aanvulling op het correctievoorschrift te laat zou komen.

In dat geval houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 45 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 1 Twijfelen aan kunstmatige intelligentie

1 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat een uitleg van:

- een weergave van het analogieargument: bij vergelijkbaar gedrag zijn er vergelijkbare mentale toestanden 1
- een uitleg of Mill zou zeggen dat Rose menselijke gedachten heeft: Rose kan hetzelfde spreekgedrag vertonen dus kan ze dezelfde gedachten hebben / Rose kan in conversatie vergelijkbare dingen zeggen maar gedraagt zich verder anders dus zijn het geen menselijke gedachten 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens het analogieargument kun je op grond van gelijkenissen, bijvoorbeeld in gedrag en taal, afleiden dat een ander dezelfde mentale toestanden heeft als jij 1
- Zo zou je op grond van het analogieargument bij de chatbot Rose kunnen redeneren dat ze, omdat ze op een gelijke manier met je converseert, ook mentale toestanden heeft zoals jij zelf 1

2 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg welk type gedachte-experiment het chatbotscenario is: een tegenfeitelijk gedachte-experiment omdat het vraagt hoe dit scenario zou verlopen als het een onherkenbare robot was 1
- een weergave van de algemene vorm van de sceptische paradox aan de hand van het chatbotscenario: S weet dat hij met een mens communiceert. S weet niet dat het geen slimme computer is. Als S weet dat het een mens is, weet S dat het geen slimme computer is 1
- een argument of Wittgensteins privétaalargument tegen het solipsisme van toepassing is in het scenario van de chatbot 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Dit is een tegenfeitelijk gedachte-experiment omdat het zich afvraagt hoe het zou zijn als de chatbots zo goed zouden zijn dat we ze niet herkennen en van daaruit afleidt hoe de conversatie dan zou gaan. Een fictieve situatie die anders is dan nu het geval is waar we een conclusie over kunnen trekken. Tegenfeitelijk dus 1
- Als de chatbot zo kan communiceren dat je geen verschil kunt opmerken tussen de chatbot en mensen dan opent dat de deur naar een sceptisch scenario waarin mensen chatbots zijn, zodat je niet meer kunt weten dat mensen ook echt mensen zijn. De generieke vorm van de sceptische paradox is hierop van toepassing: als je weet dat je met

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

- een mens communiceert, weet je dat het geen computer is (als S weet dat p, dan weet S dat niet q). Maar je kunt hier niet weten dat het geen computer is (S weet niet dat niet q), je kunt dus niet weten dat het een mens is (sceptische twijfel over S weet dat p) 1
- Volgens Wittgenstein zou dit niet kunnen leiden tot solipsisme omdat je dan een privétaal zou hebben in een wereld met alleen maar gedachteloze computers, en een privétaal is volgens Wittgenstein onmogelijk. Ik denk dat dit terecht is. Als je echt zinvol kan communiceren met computers dan betekent dat dat ze onderdeel zijn van mijn taalgemeenschap en daarmee dus ook de gedachten delen. Dat zou geen solipsisme zijn 1

Opmerking

Voor een argumentatie waaruit volgt dat Wittgensteins afwijzing van solipsisme onterecht is, kan ook een scorepunt toegekend worden, mits gebaseerd op een bespreking van het privétaalargument.

3 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat een uitleg van:

- welke metafysische vraag gesteld wordt: de vraag naar wat bewustzijn is / de vraag of computers bewustzijn kunnen hebben 1
- welk epistemologisch probleem van andere geesten Searle bespreekt: de vraag of we kunnen weten of computers bewustzijn hebben, of je vanuit gedrag alleen wel begrip / bewustzijn kunt afleiden 1
- welk conceptueel probleem van andere geesten in dit gedachte-experiment ter discussie staat: of computers een mentaal leven hebben waarmee zij op dezelfde manier Chinees zouden kunnen begrijpen als wij 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- In dit gedachte-experiment staat de vraag of computers bewustzijn kunnen hebben centraal. Dat is een vraag over wat bewustzijn is of in ieder geval welke dingen bewustzijn kunnen hebben en dat is dus een metafysische vraag 1
- Searle werpt ook meteen een epistemologisch probleem op, namelijk of je vanuit het vertonen van gedrag al tot het hebben van bewustzijn kunt concluderen. De kamer gedraagt zich namelijk als systeem dat begrip heeft van het Chinees, maar er is nergens echt begrip 1
- Ook levert dit een conceptueel probleem. Het gaat hier namelijk over bewustzijn van computers, en daarmee of zij een mentaal leven hebben dat op dezelfde manier Chinees zou kunnen begrijpen als wij 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

4 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een argument op basis van het functionalisme dat de kamer als geheel wel Chinees begrijpt: als de kamer alle functies heeft die hij nodig heeft om Chinees te begrijpen, zoals het correct kunnen antwoorden, heb je ook begrip van het Chinees 1
- een argument op basis van het onderscheid tussen binnenwereld en belevingswereld dat de kamer als geheel geen Chinees begrijpt: het ontbreken van een beleving van het begrijpen van Chinees 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Op het moment dat de kamer functies heeft die gelijk zijn aan de functies van mentale toestanden van mensen die Chinees begrijpen, dan zou het functionalisme mentale toestanden toeschrijven aan deze kamer. Het gaat een functionalist er namelijk om dat de binnenwereld functioneel gelijk is, niet of de belevingswereld dat ook is. Het functionalisme zou zeggen dat dit het geval is voor deze kamer, omdat de regels van zijn antwoorden, de functies, intern zijn aan de kamer. De man in de kamer begrijpt volgens het functionalisme dus geen Chinees, maar de kamer als geheel wel 1
- Echter met het onderscheid tussen binnenwereld en belevingswereld kun je ook zeggen dat deze functionele gelijkenis niet genoeg is; de kamer betreft slechts de binnenwereld, niet de belevingswereld. Voor iemand die Chinees begrijpt, is er ook een beleving die daar bij hoort, deze beleving ontbreekt in het geval van de Chinese kamer, en dus kun je ook zeggen dat de kamer als geheel het Chinees niet echt begrijpt 1

5 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat:

- een uitleg van het verschil tussen de internalistische benadering en de externalistische benadering van kennis: rechtvaardiging voor het subject (internalistisch) of afhankelijk van de omgeving (externalistisch) 1
- een uitleg dat het voor een internalistische benadering lastiger is om te claimen dat de Google-auto zijn positie op de weg kan kennen: overtuigingen, de interne factoren, ontbreken 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- In de rechtvaardiging van kennis bestaat een verschil tussen internalisme en externalisme: een internalist beschouwt die rechtvaardiging als een criterium dat we moeten bekijken van het perspectief van het subject – heeft het subject vanuit zijn perspectief een goede rechtvaardiging voor de overtuiging? Een externalist kijkt naar die rechtvaardiging onafhankelijk van het subjectieve perspectief. Een goede rechtvaardiging is dan alleen afhankelijk van de feitelijke context 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

- Volgens het internalisme is het subjectieve perspectief van een subject relevant voor de kennis, zoals een bewuste overtuiging, een eigen idee over de rechtvaardiging en dergelijke. De Google-auto heeft echter niet dergelijke mentale interne toestanden en daarom is het voor een internalist lastiger om aan deze auto kennis toe te schrijven dan voor een externalist

1

6 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat we het sceptisch hackersscenario volgens het contextualisme serieus moeten nemen: de risico's voor ons zijn in dit geval hoog omdat er mensenlevens op het spel staan, dus de eisen aan kennis zijn hoog
- een uitleg in welk soort van gevallen het antwoord voor een relevantist anders zou zijn: als er (vanuit de context) geen aanwijzingen zijn dat zelfrijdende auto's gehackt kunnen worden
- een argument met behulp van het principe van deductieve geslotenheid welke van deze twee posities volgens jou het beste antwoord geeft

1

1

1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Het hackersscenario moet je vanuit het contextualisme serieus nemen. In dit geval zijn de belangen namelijk groot, omdat er als het mis gaat veel mensenlevens op het spel staan. De eisen aan kennis zijn dus hoog als het over deze zelfbesturende auto's gaat, waardoor we dergelijke scenario's wel moeten kunnen uitsluiten
- Voor een relevantist gaat het er niet om of het - voor zover wij weten - hoge risico's met zich meedraagt, maar of het scenario gegeven de context zelf relevant is. In dit geval zou dat niet zo zijn als er geen aanwijzingen zijn dat er op een dergelijke manier gehackt zou kunnen worden bij deze auto's. Als dat niet het geval is, hoeven we dat scenario ook niet serieus te nemen
- Het verschil tussen de twee posities zit hem in het al dan niet accepteren van het principe van deductieve geslotenheid. Dat principe zegt dat als je p weet, je ook de implicaties van p moet kunnen weten. Het contextualisme houdt vast aan dit principe, het relevantisme niet. Volgens mij is het principe van deductieve geslotenheid niet houdbaar omdat er veel te veel implicaties zijn van overtuigingen die niet relevant zijn voor de specifieke context van de overtuiging. De eisen van kennis zijn door dit principe veel te hoog. Daarom denk ik dat het relevantisme hier gelijk heeft

1

1

1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opmerking

Bij het derde deelantwoord kan aan een filosofische argumentatie dat het contextualisme gelijk heeft, een scorepunt worden toegekend, mits constructief gebruikgemaakt is van het principe van deductieve geslotenheid.

Opgave 2 Dingen zien zoals ze zijn

7 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een weergave van Descartes' argument op basis waarvan hij concludeert tot het bestaan van zichzelf als res cogitans: er moet iemand zijn die twijfelt / denkt 1
- een weergave van Descartes' argument waarin hij concludeert tot het bestaan van God: een perfect wezen moet wel bestaan anders was het niet perfect 1
- een weergave van Descartes' argument op basis van zijn Godsbewijs waarin hij concludeert tot het bestaan van zichzelf als lichaam: God als perfect wezen is algoed / bedriegt niet systematisch dus ook het lichaam (res extensa) bestaat 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Er moet iets of iemand, een bewustzijnsvorm, bestaan die het project van de radicale twijfel aan het uitvoeren is en eventueel systematisch bedrogen wordt. Dus concludeert Descartes, "ik denk, ik besta" als geest, als bewustzijnsvorm, als 'denkend ding' (res cogitans) 1
- Het perfecte wezen God, waarvan we ons een helder en onderscheiden idee kunnen vormen, moet wel bestaan, want als dat perfecte wezen niet zou bestaan, zou er iets aan ontbreken, namelijk het bestaan zelf, en zou het dus niet perfect zijn 1
- God als perfect wezen moet ook algoed zijn en zal dus niet systematisch bedriegen. Dus zal aan Descartes' perceptuele ervaringen een werkelijkheid beantwoorden en bestaat hij niet alleen als denkend ding, maar ook als lichaam, als 'uitgebreid ding' (res extensa). En vervolgens kan Descartes ook het bestaan van andere geesten, lichamen en de hele buitenwereld, beredeneerd aannemen 1

8 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat een uitleg dat het Slechte Argument zoals geformuleerd in tekst 3 herkenbaar is in:

- het sceptisch empirisme van Hume met het begrip 'verbeelding': objecten / buitenwereld zijn product van verbeelding op basis van impressies 1
- het transcendentaal idealisme van Kant met het begrip 'postulaat': geen empirische kennis maar postulaat van Ding an sich / buitenwereld 1
- het fenomenalisme van Russell met het begrip 'sense-data': zekerheid alleen over sense-data maar niet over objecten / buitenwereld die daaraan ten grondslag zouden liggen 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Alles wat aan de geest verschijnt, is volgens Hume perceptie die afhangt van de geest. De rede kan geen enkele zekerheid van de continuïteit en afzonderlijkheid van een object geven, noch van de geest zelf. Die opvattingen zijn gebaseerd op verbeelding naar aanleiding van impressies. We nemen dus volgens Hume nooit direct objecten waar, maar alleen waarnemingsinhouden of impressies 1
- Volgens het transcendentiaal idealisme van Kant kunnen we geen kennis verwerven van de buitenwereld zoals die onafhankelijk van ons bestaat en nemen we de buitenwereld aan als een abstract postulaat. We hebben geen empirische kennis van hoe die buitenwereld onafhankelijk van ons is. We nemen dus volgens Kant nooit direct dingen op zichzelf waar, maar alleen waarnemingsinhouden in onze eigen geest van hoe de wereld aan ons verschijnt 1
- Volgens het fenomenalisme van Russell kunnen we ons onmogelijk vergissen in onze eigen pure ongeïnterpreteerde en onvermijdelijke zintuiglijke ervaringen als bewustzijnsinhouden: de sense-data. We kunnen ons wel vergissen ten aanzien van de fysische objecten die aan de basis liggen van onze zintuiglijke ervaringen. We nemen dus volgens Russell nooit direct objecten waar, maar alleen sense-data of waarnemingsinhouden in onze eigen geest 1

9 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat een uitleg dat het volgens Locke mogelijk is kennis over de buitenwereld te hebben met:

- Lockes onderscheid tussen primaire en secundaire kwaliteiten: secundaire kwaliteiten zijn subjectief maar primaire kwaliteiten objectief / gelijkenis tussen oorzaak van zintuiglijke ervaring en ervaring zelf 1
- Lockes abductieve redenering: bestaan van de buitenwereld is de beste verklaring voor gelijkenis tussen zintuiglijke ervaringen 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Er moet volgens Locke een onderscheid worden gemaakt tussen primaire en secundaire kwaliteiten. De secundaire kwaliteiten, die slechts met één zintuig zijn waar te nemen, zijn weliswaar subjectief en geven nog geen kennis over de buitenwereld. Maar de primaire kwaliteiten, die met meerdere zintuigen kunnen worden waargenomen, zijn objectief en behoren volgens Locke volledig tot het object in de buitenwereld. Er is volgens Locke een gelijkenis tussen het object in de buitenwereld, de oorzaak van de zintuiglijke ervaring, en de zintuiglijke ervaring zelf. Daarom is het mogelijk om ondanks het indirect realisme toch kennis over de buitenwereld te verkrijgen 1

Vraag	Antwoord	Scores
	<ul style="list-style-type: none"> Volgens Locke is het bestaan van de buitenwereld de beste verklaring (abductie) voor de overeenkomst tussen en wederzijdse bevestiging van zintuiglijke waarnemingen. Locke gaat dus uit van het bestaan van de buitenwereld 	1
10	maximumscore 3	
	Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
	<ul style="list-style-type: none"> een argument voor / tegen het naïef realisme met 'zich ergens van bewust zijn' 	1
	<ul style="list-style-type: none"> een argument voor / tegen het naïef realisme met 'hallucinatie' 	1
	<ul style="list-style-type: none"> een argumentatie met een afweging van de gegeven argumenten voor en tegen of naïef realisme een houdbare positie is 	1
	voorbeeld van een goed antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> Searle kan daar als naïef realist tegen inbrengen dat er in stap 3 van het argument over verschillende soorten van 'zich ergens van bewust zijn' wordt gesproken en dat dit de argumentatie onderuit haalt. Als Searle ervan uitgaat dat ik een auto zie, of me bewust ben van een auto, dan onderscheidt hij dat van het bewust zijn van een innerlijke ervaring, zoals de ervaring van pijn als deze auto tegen mij aangereden zou zijn. Het bewust zijn van de pijn zou het bewust zijn van sense-data kunnen zijn, maar het bewust zijn van een auto is dat niet 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Ik vind naïef realisme geen houdbare positie, omdat het naïef realisme ervan uitgaat dat we objecten direct waarnemen. We weten dat we hallucinaties kunnen hebben, wat aantoonde dat we onze waarneming niet altijd kunnen vertrouwen. Wat we bij een hallucinatie waarnemen, is niet een directe ervaring van de buitenwereld maar een 'plaatje' in ons hoofd, waar we ons bewust van zijn 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Maar ik ben het niet met Searle eens. Op grond waarvan maakt Searle onderscheid tussen het ene 'ergens bewust van zijn' (een auto) en het andere 'ergens bewust van zijn' (pijn)? Searle kan immers niet weten dat er objecten, zoals een auto, buiten hemzelf zijn. Het is denkbaar dat al onze ervaringen louter sense-data betreffen, ideeën of plaatjes in ons hoofd zijn, die niet het gevolg zijn van objecten buiten ons. Searle heeft een cirkelredenering nodig om het naïef realisme in stand te houden en daarom vind ik het naïef realisme geen houdbare positie 	1

Opmerking

Aan een filosofisch juiste argumentatie en afweging dat het naïef realisme wel een houdbare positie is, kunnen ook scorepunten worden toegekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

11 maximumscore 4

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg met twee van Reids argumenten tegen de ‘theory of ideas’ dat we rechtstreeks toegang hebben tot de buitenwereld (twee van de volgende elementen): de ‘theory of ideas’ 2
 - gaat in tegen het gezond verstand,
 - is onbewezen en verklaart de waarneming niet beter dan onmiddellijke waarneming door zintuigen,
 - werpt met perspectiefleer een schijnprobleem op,
 - draagt niets bij aan een beter begrip van de geest,
 - heeft als consequentie dat het bestaan van materiële objecten en buitenwereld eerst bewezen moet worden.
- een uitleg dat Searle in tekst 5 gebruik maakt van de dispositionele analyse van kleur: een eigenschap als kleur is gedeeltelijk bepaald door het vermogen een zintuiglijke ervaring te veroorzaken 1
- een uitleg dat Searle zich ten onterechte een naïef realist noemt: hij baseert zich bij de uitleg van de kleurwaarneming op een wetenschappelijke analyse die aangeeft dat kleurwaarneming afhankelijk is van de waarnemer / Searle is wetenschappelijk realist 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- De ‘theory of ideas’ is volgens Reid onjuist omdat die zonder goed bewijs is en ingaat tegen het gezond verstand. Het probleem met perspectief is eenvoudig verklaarbaar en de aanname dat we ideeën waarnemen in plaats van objecten, levert geen beter begrip op van de activiteiten van de geest. Er is dus geen reden om aan te nemen dat we ideeën in onze geest waarnemen in plaats van rechtstreeks toegang te hebben tot de buitenwereld en de objecten daarin 2
- De dispositionele analyse van kleur stelt dat kleuren bestaan in de buitenwereld als disposities die zich manifesteren in de ervaring. Een auto is rood als die in normale waarnemingscondities aan normale mensen als rood overkomt. Dat komt overeen met Searles bewering dat een basale eigenschap als kleur mede is bepaald door het vermogen een zintuiglijke ervaring te veroorzaken; rood-zijn bestaat uit de mogelijkheid om de zintuiglijke ervaring ‘rood’ te veroorzaken 1
- Het naïef realisme waar Searle zich toe rekent, is een direct realisme waarin objecten alle eigenschappen hebben die we waarnemen. In het wetenschappelijk realisme wordt een onderscheid tussen primaire en secundaire eigenschappen gemaakt en wordt erkend dat de ervaring deels bestaat uit inkleuring. Ook Searle gaat er in tekst 5 van uit dat kleuren gedeeltelijk bestaan uit de mogelijkheid om dat soort ervaring te veroorzaken en zintuiglijke ervaring wordt ingekleurd. Daarom is het niet terecht dat Searle zich een naïef realist noemt. Objecten hebben volgens tekst 5 immers niet alle eigenschappen die we waarnemen. Een object is ook volgens Searle niet rood, maar het heeft de mogelijkheid om de ervaring van rood te veroorzaken 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

12 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat een uitleg dat Searles oplossing van het probleem van andere geesten kan worden ondersteund:

- met tekst 5 en de opvatting van Husserl over andere geesten: intentionaliteit van de ervaring veronderstelt het bestaan van andere geesten 1
- vanuit de cognitiewetenschap: door spiegelneuronen hebben we toegang tot andere geesten 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Husserl beschouwt het probleem van andere geesten net als Searle als een pseudoprobleem. Volgens Husserl kan de buitenwereld nooit weggedacht worden omdat ervaringen altijd intentioneel zijn. Onze ervaring van de buitenwereld als een objectieve werkelijkheid is gegrond in onze waarneming van andere personen als wezens die net zo'n ik hebben als ikzelf. Ook Searle legt in tekst 5 uit dat zintuiglijke waarnemingen intentioneel zijn en zijn opvatting dat het probleem van andere geesten een pseudoprobleem is, zou dus op dezelfde wijze kunnen worden beargumenteerd als Husserl doet 1
- Het direct realisme betreffende andere geesten kan worden ondersteund door bevindingen uit de cognitiewetenschap. De koppeling tussen basisemoties en gelaatsuitdrukkingen bijvoorbeeld is universeel; basisemoties zijn over culturen heen van het gezicht af te lezen. Deze mentale toestanden herkennen we met spiegelneuronen die ons een soort onmiddellijke toegang tot het bewustzijn van anderen verschaft 1

Opgave 3 De Trumanshow

13 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat de praktische houding die Truman inneemt ten aanzien van zijn wereldbeeld als hij het idee heeft gevangen te zitten, integer is te noemen: hij negeert geen opvattingen / ontkent zijn emoties niet / rationaliseert zijn gedrag niet / voert geen oneigenlijke redenen aan / maakt zichzelf niets wijs 1
- een uitleg met de begrippen 'normale wetenschap' en 'revolutie' wat er met Trumans paradigma gebeurt door het vallen van de lamp: het vallen van de lamp maakt dat het paradigma waarin hij leeft, begint te wankelen: te veel anomalieën leiden tot een paradigmawisseling / gestaltswitch 1
- een uitleg wat voor Kuhn het probleem met verificatie is: zuivere waarneming bestaat niet / alle waarnemingen zijn theoriegeladen 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- De praktische houding die Truman inneemt ten aanzien van zijn wereldbeeld als hij het idee heeft gevangen te zitten, is integer te noemen, omdat hij de opvallende gebeurtenissen niet ontkent en zichzelf daarover niets tracht wijs te maken. Daarmee is hij integer te noemen 1
- Een paradigma is een kader waarbinnen wetenschappers werken. Normaal gesproken is het paradigma, de theorie, een soort puzzel waarbinnen alles wat gevonden wordt, ingepast wordt. Truman leeft in het paradigma dat Seahaven de wereld is. Alles wat hij meemaakt, bevestigt dat. Dat is voor hem de 'normale wetenschap'. Zodra er te veel puzzelstukjes zijn die niet meer in het normale kader ingepast kunnen worden, moet er een wetenschappelijke revolutie komen, waarna er een nieuw kader / paradigma bestaat. De lamp is een van de stukjes die niet meer in de puzzel past. Als er teveel stukjes zijn die niet meer passen, moet er een nieuwe puzzel komen. Dan is er sprake van een revolutie en moet er een nieuw paradigma komen, waarbinnen de anomalieën wel passen 1
- Voor Kuhn is het probleem met verificatie dat het uitgaat van de mogelijkheid van zuivere waarneming en dat kan niet. Alle waarneming is altijd al gekleurd door de theorieën en veronderstellingen die je hebt 1

Vraag	Antwoord	Scores
14	maximumscore 3	
	Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een weergave van de traditionele analyse van kennis: gerechtvaardigde ware overtuiging 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg onder welke voorwaarden het voorval van Truman en zijn vader gezien kan worden als Gettier-geval: als hij ervan overtuigd is dat het echt zijn vader is, als hij daar redenen voor heeft, en het toevallig ook echt zijn vader is 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg met dit voorbeeld dat Truman niet kan voldoen aan de waarheidsgevoeligheidseis: als het niet het geval zou zijn, zou hij het toch geloven 	1
	voorbeeld van een goed antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> • De traditionele analyse van kennis stelt dat je kennis hebt als je een overtuiging hebt, die waar is en waar je goede redenen voor hebt 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • De situatie waarin Truman denkt dat de zwerver zijn vader is, zou een Gettier-geval zijn als deze man toevallig ook in het echt zijn vader zou zijn. Hij heeft dan de overtuiging dat de man zijn vader is, hij heeft goede redenen om te denken dat de man zijn vader is en de man is toevallig ook echt zijn vader. Daarmee zou dit voorval laten zien dat de drie voorwaarden voor kennis niet voldoende zijn 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Truman kan onmogelijk voldoen aan de waarheidsgevoeligheidseis. Hij kan niet weten dat zijn vader slechts toevallig echt zijn vader is. Als de acteur niet zijn vader zou zijn, zou Truman nog steeds geloven dat het zijn vader was, omdat hij niet weet dat hij in een filmdecor leeft 	1
15	maximumscore 2	
	Een goed antwoord bevat de volgende elementen:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een argument met het begrip ‘gerede twijfel’ dat het productief is je af te vragen of je in een Trumanshow leeft 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een argument met het begrip ‘gerede twijfel’ dat het niet productief is je af te vragen of je in een Trumanshow leeft 	1
	voorbeeld van een goed antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Volgens mij is het wel productief om je af en toe af te vragen in hoeverre wij in een Trumanshow leven. Als ik berichten binnenkrijg op mijn tijdlijn of als ik TV kijk, vind ik het goed om me regelmatig af te vragen ‘is dat echt zo?’, ‘hoe weet je dat?’, ‘hoe kan ik dat weten?’ en daarop door te vragen. Dat we zelf in een Trumanshow leven is misschien een beetje vergezocht, maar zo’n scenario kan mij helpen verder te denken dan de gerede twijfel die ik kan hebben als ik reclames voorgeschoteld krijg, of politieke boodschappen. Het scenario dat ik in de Trumanshow leef, geeft mij handvatten om mijn gerede twijfel productief te maken 	1

Vraag	Antwoord	Scores
	<ul style="list-style-type: none"> Volgens mij is het niet productief om je af te vragen of je in een Trumanshow leeft. Dit is een zeer vergezocht scenario en gaat ver voorbij aan gereede twijfel die we kunnen hebben over onze waarnemingen. Natuurlijk is er een absurd scenario denkbaar waardoor je kunt zeggen dat er een dergelijk alternatief voor onze opvattingen over de werkelijkheid mogelijk is, maar deze twijfel is ongelofelijk kunstmatig en zal geen invloed hebben op ons dagelijks leven 	1
16	<p>maximumscore 2</p> <p>Een goed antwoord bevat:</p> <ul style="list-style-type: none"> een uitleg dat we volgens Peirce het sceptische Trumanscenario niet hoeven uit te sluiten om toch van kennis te spreken: we kunnen nooit zeker weten dat we niet in een Trumanshow leven, maar voor kennis is geen absolute zekerheid nodig een uitleg dat we volgens Peirce het sceptische Trumanscenario niet hoeven uit te sluiten om toch van kennis te spreken: we kunnen ons vergissen als we denken niet in een Trumanshow te leven, maar voor kennis is geen onfeilbaarheid nodig <p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> Als fallibilist is Peirce ervan overtuigd dat het altijd mogelijk is dat mensen zich vergissen. Het is onmogelijk om sceptische alternatieven uit te sluiten, want we kunnen nooit iets met absolute zekerheid weten. Je hoeft niet uit te sluiten dat je in de Trumanshow leeft, maar voor kennis is geen absolute zekerheid nodig Naast de eis van absolute zekerheid is volgens Peirce ook de onfeilbaarheidseis een te hoge eis aan kennis. Volgens Peirce is kennis over de buitenwereld op basis van wat we zien niet onfeilbaar, want je kunt vergissingen niet uitsluiten. Zo hoef je een sceptisch scenario als dat van de Trumanshow volgens Peirce dus niet uit te sluiten 	1 1 1
17	<p>maximumscore 3</p> <p>Een goed antwoord bevat de volgende elementen:</p> <ul style="list-style-type: none"> een uitleg dat de Trumanshow als sceptisch scenario niet relevant is voor Plato's opvatting van kennis: kennis is volgens Plato kennis van de oervormen/ideeën, die alleen zijn te begrijpen en niet waar te nemen een argumentatie welke opvatting van ware kennis beter is als antwoord op een sceptisch scenario: de consensustheorie van waarheid of de waarheidstheorie van Plato een criterium waarop de afweging van de keuze (van opvatting van ware kennis) is gebaseerd 	1 1 1

Vraag	Antwoord	Scores
	<p>voorbeeld van een goed antwoord:</p> <ul style="list-style-type: none"> Voor Plato's kennisopvatting is de Trumanshow als sceptisch scenario niet relevant, omdat volgens Plato kennis nooit voortkomt uit waarnemingen van de wereld waarin wij leven, want dat is een schijnwereld. Echte kennis is kennis van de oervormen in de Ideeënwereld. Een scenario waaruit zou volgen dat alles wat we waarnemen slechts een filmset is, zou voor Plato dus niet relevant zijn omdat die waarnemingen geen echte kennis betreffen 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Volgens mij zou Plato's opvatting van kennis – met zijn opvatting van een absolute waarheid die wij kunnen kennen als we inzicht in de Ideeënwereld hebben –, beter geschikt zijn om het sceptische scenario van Truman te weerspreken. In de consensustheorie van de waarheid zit altijd een relativiteit, omdat waarheid dan afhankelijk is van mensen en hun opvattingen 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Mijn keuze voor de opvatting van Plato baseer ik op het ideaal van ware kennis: kennis die absoluut zeker is en niet afhankelijk is van tijd of omstandigheden, zoals de toevallige samenstelling van een generatie wetenschappers 	1
	<p>of</p> <ul style="list-style-type: none"> Volgens mij is de opvatting van de consensustheorie hier beter dan die van Plato. Volgens mij bestaat er namelijk geen absolute waarheid. Waarheid of ware kennis is gebaseerd op een steeds verder groeiende consensus tussen wetenschappers. Vandaar dat ik denk dat de consensustheorie van waarheid beter is 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Mijn keuze voor de consensustheorie baseer ik dus op de realiteitswaarde van deze theorie: in de dagelijkse praktijk van wetenschappelijk onderzoek wordt kennis alleen als ware kennis geaccepteerd als het door een forum van deskundigen als kennis wordt bevestigd. In de opvatting van Plato wordt ware kennis bepaald door het ware inzicht van de wijsgeer, dat staat wat verder weg van de realiteit 	1

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per examinerator in de applicatie Wolf. Accordeer deze gegevens voor Cito uiterlijk op 26 juni.

6 Bronvermeldingen

- tekst 1 *Chatbot Rose in de wedstrijdconversatie van 2013*
tekst 2 *NRC Handelsblad, 1 maart 2016*
tekst 3 en 5 *John Searle, Seeing things as they are, 2015*
tekst 4 *Frank Freeman, Great Awakening, weeklystandard.com, 27 april 2015*
tekst 6 en 7 *IMDb - The Truman Show - Quotes*